



4.2.2014

Maa- ja metsätalousministeriö

kirjaamo@mmm.fi

Lausunto hallituksen esityksestä uudeksi kalastuslaiksi

Lausuntopyyntö 4.12.2013 MMM022:00/2008

Etelä-Karjalan ja koko Saimaan alueen vakituisille ja vapaa-ajan asukkaille sekä kotitarve- että virkistyskalastuksella on iso merkitys. Kaakkois-Suomessa oli sisävesialueen vapaa-ajan kalastajia 108 000 kpl vuonna 2010, joista pääosa Etelä-Karjalassa. Enemmän kuin puolet maakunnan kotitalouksista harrastaa kalastusta. Pääasiallisia pyyntivälineitä ovat verkko, katiska, onki ja heittovapa sekä vetouistin ja tärkeimpiä saaliskaloja hauki, ahven, kuha ja made sekä muikku.

Maakunnassa toimii useampia ammattikalastajia (K-S ELY 20 kpl), joiden tärkein saaliskala on muikku, jota 2012 saatiin 261 000 kg. Ammattikalastajien saaliin arvo oli 861 000 €. Viime vuosina lisääntyneen venäläismatkailun ansiosta myös kalastuspalveluja tarjoavia yritysten määrä on kasvussa. Viikkaan rajaliikenteen tuoman lisäkysynnän ansiosta Etelä-Karjalassa on myös sangen korkeatasoisia kalaa ja kalatuotteita myyviä yrityksiä.

Saimaan ja muiden sisävesien tarjoamia mahdollisuuksia ei kuitenkaan hyödynnetä liikimainkaan riittävästi ja siksi ulkomainen tuontikala hallitsee markkinoita myös Etelä-Karjalassa. Tämä on valitettavaa, koska kalan suosio kuluttajien ruokavaliossa on kasvussa.

Tavoitteeksi kalakantojen vahvistaminen ja kalastuksen edistäminen

Esityksestä ja sen perusteluista käy ilmi, että lain kokonaisuutoksella on tarkoitus muuttaa kalastuslainsäädäntöä nykyistä enemmän suojelunäkökulmaa korostavaksi. Lain tarkoituksena on turvata "...kalavarojen kestävä ja monipuolinen tuotto, kalakantojen luontainen elinkierto sekä kalavarojen ja muun vesiluonnon monimuotoisuus ja suojelu".

Pääasiallinen keino toteuttaa lain tarkoitusta ovat valtioneuvoston, maa- ja metsätalousministeriön ja ELY- keskusten kalatalousviranomaisten määräämät erilaiset rajoitukset ja kiellot (esityksessä on 37 kpl erilaista asetuksenantovaltuutta). Lain pohjalta aikanaan annettavien asetusten konkreettisesta sisällöstä ei ole tässä vaiheessa tietoa, mikä vaikeuttaa lain säätämisen vaikutusarviointia.

Kalastusta koskevan päätös- ja ohjauksen siirto valtion viranomaisille - käytännössä useimmiten ELY- keskusten kalatalouspäälliköille - tarkoittaa, että vastaavasti kalastajien, vesialueiden omistajien ja nykyisten kalastusalueiden paikallistuntemukseen ja kokemukseen perustuva näkökulma ja oikeus määrätä omistamiensa kalavesien käytöstä, hoidosta sekä kalastuksen säätelystä heikkenee merkittävästi.

Toimi- ja päätösvallan siirto ELY- keskuksille (esim.53 §) on niin olennainen, että esityksen perustuslain mukaisuus yksityisen omistusoikeuden suojan kannalta olisi arvioitava huolellisesti viimeistään eduskunnan perustuslakivaliokunnassa. Lakiluonnos antaa valtiolle hyvin laajat ja väljästi muotoillut valtuudet puuttua kalavesien hallintaan ja kieltää korvauksetta kalastusyksityisessä omistuksessa olevilla vesialueilla. Tämä voi johtaa ylimitoitettuihin ja mielivaltaisiin rajoituksiin, joista Saimaan alueen osakaskunnilla on jo kokemusta.

Lakiluonnoksen mukaan valtakunnallisten asetusten ja ELY- keskuksen määrittämien kieltojen lisäksi keskeinen väline kalastuksen rajoittamisessa ja ohjaamisessa ovat kalatalouskohtaiset käyttö- ja hoitosuunnitelmat (KHS), jotka valmistele kalatalousalue ja hyväksyy alueen ELY-keskus, joka myös ohjeistaa suunnitelman laatimista.

Kun aluetasonkin suunnitelmien tulee perustua maa- ja metsätalousministeriön hyväksymiin valtakunnallisiin suunnitelmiin, muuttuu suomalainen vahvasti paikallisia erityispiirteitä ja päätösvaltaa korostanut sisävesien kalastuspolitiikka lakiesityksen myötä hyvin keskitetyksi johdetuksi sekä tutkija- ja ennen muuta viranomaisvetoiseksi. Miten tämä vaikuttaa kalastusta ammatikseen, virkistykseksi tai kotitarpeikseen harrastavien ihmisten mielialoihin ja motivaatioon hoitaa omia kalavesiään?

Kotimainen kala on puhdasta ja terveellistä lähiruokaa, jonka saatavuutta kotien ruokapöytään ja kauppojen kalatiskaalle tulee aktiivisesti edistää myös kalastuslain uudistamisella. Aktiivisen myönteistä asennetta kalastukseen on syytä edistää myös siksi, että kalastuselämykset ovat tärkeä osa Saimaalla ja muilla sisäjärville vakituisesti asuvien ihmisten identiteettiä ja yhä merkityksellisempi tekijä myös alueemme matkailun ja vapaa-ajan asutuksen kehittämisessä.

Etelä-Karjalan liiton mielestä lakimuutoksen johtava ajatus, ”punainen lanka” tulisi siksi olla positiivisempi: Aktiivinen kalastuksen edistäminen ja kalakantojen vahvistaminen eli mahdollisimman suotuisten edellytysten luominen sekä ammattimaiselle kalastuselinkeinoille että kotitarve- ja virkistyskalastukselle. Nykyisen lain tarkoituksena on tässä suhteessa esitettyä parempi.

Kalastuksen ”kieltolain” sijasta esityksen tulisi olla hengeltään ja kirjaimeltaan kalastuksen ”edistämislaki”.

Lain tarkoituksena tulee täydentää siten, että siihen sisällytetään kalastuksen edistäminen ja kalakantojen vahvistaminen.

Paikallinen ja alueellinen kansanvalta osalliseksi päätöksentekoon

Viime vuoden lopulla eduskunnan hyväksymän uuden aluekehityslain 17 §:n mukaan maakunnan liitto vastaa aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta ja siinä tehtävässä mm:

- 2) kehittää alueensa elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ottaen huomioon kuntien erilaisista lähtökohdista johtuvat tarpeet ja vahvuudet,
- 7) vastaa alueellisten laaja-alaisten luonnonvarojen ja ympäristöä koskevien suunnitelmien osalta suunnitteluprosessin käynnistämisestä, siihen liittyvän yhteistyön johtamisesta ja kyseisen suunnittelun yhteensovittamisesta maakunnan muun suunnittelun kanssa.

Vaikka kalakannoilla, kalastuselinkeinolla sekä kalastuksella osana matkailun kehittämistä on useissa Suomen maakunnissa varsin iso merkitys luonnonvarojen käytössä ja ympäristöä koskevissa suunnitelmissa ja elinkeinojen kehittämisessä, ei lakiluonnoksessa ole otettu lainkaan huomioon maakuntia eikä aluekehitysviranomaisena toimivia maakuntien liittoja.

Alueellisen kansanvaltaisen päätöksenteon sivuuttamista täydentää se, ettei myöskään kunnilla ole luonnoksen mukaan minkäänlaista sananvaltaa kalastuksen järjestämisessä. Tämä ei ole hyväksyttävää. Se on erikoista myös siksi, että kalatalousalueiden kokouksiin osallistumisen ja kalatalouden yhteistyöryhmien jäsenyyksien kautta vaikutusvaltaa taataan esim. valtakunnallisille luonnonsuojelu- ja kalastusalan järjestöille, mutta ei demokraattisesti valituille paikallis- tai aluehallinnon edustajille!

Kalatalouden yhteistyö(32§) ryhmissä tulnaisiin esityksen mukaan piirtämään mm. uusien suurempien kalatalousalueiden rajat sekä käsittelemään kalastuksen järjestämisen kannalta olennaiset käyttö- ja hoitosuunnitelmat. Kuntien ja maakuntien kannalta nämä ratkaisut eivät ole vähämerkityksellisiä. Siksi esitystä tulee korjata niin, että

- *kalatalousalueen kokouksissa (25§) alueen kunnan/kuntien edustajilla tulee olla läsnäolo- ja puheoikeus,*
- *alueellisen kalatalouden yhteistyöryhmän (32§) kokoamis- ja nimittämistehtävä on siirrettävä aluekehityslain 17 §:n 7. momentin mukaisesti maakuntien liitoille,*
- *kalatalousalueiden laatimista käyttö- ja hoitosuunnitelmista on ennen niiden vahvistamista pyydettävä ao. maakuntaliiton/liittojen lausunto.*

Kalatalouden edistämässä kuntien ja maakuntaliittojen rooli ja merkitys sekä tarvittavien investointien että erilaisten kehittämishankkeiden rahoittajana (mm. EU:n rakennerahastovarot, maakunnan kehittämisraha) että kaavoituksesta vastaavina viranomaisina on sen verran tärkeä, että niiden sulkeminen kokonaan ulkopuolelle kalastusasioista päätettäessä ei ole järkevää tai tarkoituksenmukaista.

Yksityiskohtaiset huomautukset

1. Esitys korostaa kalakantojen luontaista lisääntymistä ja kiertoa. Tämä on oikea lähestymistapa, joka lohikalojen osalta käytäntöön vietyä tarkoittaa, että Vuoksen vesistöissä on jatkettava taimenkoskien kunnostuksia ja palautettava myös järvilohen luontainen lisääntyminen (Ala- Koitajoki, Palokki) sekä mahdollistettava myös Laatokan lohen nousu kutemaan Suomen puolelle Hiitolanjoella. Käyttö- ja hoitosuunnitelmiin sisältyviä istutuksia kuitenkin tarvitaan jatkossakin, ennen kaikkea lohikalojen osalta, eikä niitä tule lailla liiallisesti vaikeuttaa.
2. Vesialueiden omistajien itsehallinnolliseen yhteistoimintaan perustuvien kalatalousalueiden koon kasvattaminen ja roolin sekä päätösvallan ja myös taloudellisten resurssien vahvistaminen on välttämätöntä kalavesien järkevän hoidon turvaamiseksi. Myös pienten osakaskuntien yhdistyminen vesipinta-alaltaan suuremmiksi kokonaisuuksiksi on tarpeen. Sen vuoksi on myös yhteisaluelakiin ja kiinteistömuodostamislakiin ja eräihin muihin lakeihin tehtävä yhdistymistä helpottavia muutoksia.
3. Lain vaikutusarviot perusteluissa ovat puutteelliset, koska taloudellinen näkökulma on mainittu vain kahden pykälän osalta. Keskeistä olisi arvioida kuinka lakiluonnos vaikuttaa saaliin ja ammattikalastajien, kotitarve- ja virkistyskalastajien sekä kalastusmatkailuyritysten määrään. Suojelun ohella laissa olisi nostettava painokkaammin esiin kalan ja kalastuksen myönteiset terveys- ja talousvaikutukset.
4. Etelä-Karjalan liitto kannattaa yhtenäistä (35€/v, 10€/vko ja 5 €/vrk) kalastonhoitomaksua, jonka maksavat kaikki kalastusta harjoittavat. Sellaisille kalastajille, jotka eivät halua maksuun sisältyvää valtakunnallista viehekalastusoikeutta tulisi olla kuitenkin alennettu vuosimaksu (esim. 25€).

Voimassaolevan lain maksusta vapauttamisen ikäraja (65 v) johtaisi väestön ikääntyessä siihen, että merkittävä osa kalastusta harjoittavista ei maksaisi enää harrastuksestaan, mikä kaventaisi kalatalouden edistämisen rahoitus pohjaa liiaksi. Rahoituksen turvaaminen on tärkeä myös kalastusmatkailun kannalta. Siksi vapauttamisen ikäraja tulisi nostaa nykyisen joustavan eläkeiän ylärajalle eli 68 ikävuoteen.

5. Kuten edellä todettiin, lakiesityksessä lisätään voimakkaasti ELY- keskusten viranomaistoimintaa ja määräysvaltaa kalastusasioissa kalatalousalueiden ja vesienomistajien kustannuksella. Monet lisätehtävät vaatisivat lisää henkilökuntaa, mikä istuu kovin huonosti valtionhallinnon tuottavuustavoitteisiin ja on vastoin hallituksen rakennepoliittisessa päätöksessä tekemiä tarpeettoman säätelyn purkamiseen tähtääviä linjauksia.

Kalastuslaissa tulisi ottaa oppia uudesta metsälaista, jossa lisättiin metsänomistajan oikeuksia päättää omaisuutensa hoidosta hyvässä vuorovaikutuksessa metsätalousviranomaisten kanssa. Se on lopputuloksen kannalta selvästi parempi lähestymistapa kuin tiukka viranomaismääräily.

6. Kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelman hyväksyy yleiskokous, joka päättää suunnitelman lähettämisestä ELY- keskuksen vahvistettavaksi. ELY- keskuksen tulee kuitenkin tehdä ainoastaan suunnitelman laillisuustarkastus, ei enää sisällön tarkoituksenmukaisuusharkintaa eli vahvistaa suunnitelma, ellei huomautettavaa laillisuudessa ei ole.

7. Ratkaisu, jonka mukaan äänimäärä kalatalousalueen yleiskokouksessa porrastetaan omistetun vesipinta-alan mukaan, on kannatettava. Tämä kannustaa osakaskuntia yhdistymisiin.
8. Kaupallisen kalastuksen luvan hinnan määräytymistapaa tulee laissa tarkentaa. Luvan vuosihinta voi monella sisävesialueella olla perustellusti jopa 500- 2500 € vesialueesta ja luvan sisällöstä riippuen. Jos luvasta kilpailee useampi kalastaja, luonteva tapa hinnan määrittämiselle on huutokaupan järjestäminen. Samalla tavalla voitaisiin tarvittaessa kilpailuttaa 18 § mukainen kalastusopastointilupa.

ELY- keskukselle annettaisiin laissa oikeus myöntää ammattikalastuslupia omistajien vesialueille vastoin omistajien tahtoa ja päätös olisi heti pantavissa toimeen mahdollisista valituksista huolimatta. Tämä tuskin vastaa suomalaista oikeusjärjestystä ja poikkeaisi olennaisesti mm. maankäytössä ja kaavoituksessa noudatettavista periaatteista.

Ammattikalastus on ainoa tehokas tapa saada riittävästi kalaa kuluttajille. Sen edut on siksi turvattava jo käyttö- ja hoitosuunnitelmissa, jolloin tarvetta ELY- keskuksen poikkeukselliseen lupamenettelyyn ei synny.

9. Saimaan ja koko Etelä-Karjalan asukkaiden kannalta ei ole hyväksyttävää, että esityksessä termi ”kotitarvekalastus” poistetaan omana käsitteenään ja siitä tehdään vain vapaa-ajan kalastuksen eräänlainen alalaji.

EU:n terminologia ei kuitenkaan sovellu tältä osin Suomeen. Täällä kotitarvekalastus on tärkeä osa suomalaista kalastusperinnettä, eikä sitä pidä väheksyä. Siitä pitäisi päinvastoin olla ylpeä ja korostaa sen merkitystä. Erityisperusteisissa kalastusoikeuksissa ja esimerkiksi kansallispuistoja koskevissa säädöksissä puhutaan nimenomaan kotitarvekalastuksesta ja sen merkityksestä. Siitäkin syystä kotitarvekalastus on tunnustettava omana kategorianaan myös uudessa kalastuslaissa.

10. Lakiesityksen mukaan muut kuin kaupalliset kalastajat voivat myydä kalastamaansa kalaa korkeintaan viisi kilogrammaa päivässä. Tämä on malliesimerkki turhanaikaisesta ja yliimitoitetusta säätelystä, joka ainakin Saimaalla herättänee lähinnä hilpeyttä. Kylissä ja mökkinaapureille on aina annettu luontaisuuritusta tai pientä rahakorvausta vastaan yli oman tarpeen saatu saalis. Tähän käytäntöön puuttuminen on aivan suhteetonta.

Kalojen suoramyynä suoraan kalastajalta naapureille ja muille asiakkaille on nähtävä positiivisena asiana. Viiden kilon rajoitusmäärä on kuitenkin näissäkin tapauksissa aivan liian pieni. Se vaikeuttaisi tarpeettomasti myös pilkkikilpailujen järjestämistä, joiden saalista ei voitaisikaan myydä tarvitseville tai saaristokulttuuriin olennaisesti kuuluvien rantakalailtojen, joihin aina kuuluu nuotanveto, järjestämistä.

11. Luonnoksessa esitetään, että pyydysyksiköistä säädettäisiin maa- ja metsätalousministeriön asetuksella. Pyydysyksikköjen säätäminen asetusteitse on liian jäykkä tapa ja se rajoittaisi kohtuuttomasti vesialueen omistajan oikeutta päättää kalastusmaksuista ja siten vesialueensa taloudellisesta hyödyntämisestä. On erikoista, ellei omistaja voi päättää omaisuutensa käytön hinnasta vaan se määrättäisiin valtion toimesta.

Esitys mahdollistaisi paitsi kalojen alamitan myös ylämitan määrittämisen asetuksella tai ELY- keskuksen päätöksellä. Lohikalojen alamittoja on juuri nostettu, jonka seurauksena verkkojen silmäkoot harvenevat, kuten oikein onkin. Ylämitan asettaminen ja suurimpien kalojen vapauttamispakko olisi käytännön elämälle kovin vieras ja tarpeeton toimenpide ainakin sisävesikalastuksessa. Sitä voisi soveltaa korkeintaan virtavesien catch and release- kalastuksessa. Tällöinkin päätösvallan ylämitan asettamisesta tulee olla ao. kalastusoikeuden haltijalla.

12. Kalastusalueet ovat Saimaalla hoitaneet ns. yleisvesialueiden kalastuksen kaupallinen kalastus mukaan lukien järjestämisen tähän saakka. Näin on pystytty luomaan suuria järvi- ja lasko-kohtaisia lupa-alueita, mikä on saanut kiitosta myös ko. maakunnan ulkopuolelta tulleilta kalastajilta. Esityksessä tehtävä ja sen mukanaan tuomat luvanmyyntitulot siirrettäisiin alueen toimijoilta Metsähallitukselle.

Saimaan alueen kalastusalueet ovat omissa lausunnoissaan vastustaneet siirtoa peläten yhtenäisten lupa-alueiden pilkkoutumista ja vesialueiden hoidon (koekalastukset, tutkimukset, selvitykset, istutukset) heikkenemistä. Huoli on perusteltu. Yleisvesialueiden kalastuksen järjestäminen tulee jatkossakin olla kalatalousalueiden vastuulla.

Siltä osin kuin Metsähallitus hoitaa kalastusasioita, tulee lain perusteluissa todeta, että kyse on Metsähallituksen erätalouslyksiköstä.

13. Isorysäpyynti hoitokalastuksessa pitää olla sisävesillä sallittua, sillä särkikalojen tehopyynti ilman rysä on kovin työläs urakka. Siksi vain ammattikalastajille luvallisen rysän korkeudeksi tulisi määrätä vähintään yli kolmen metrin korkuiset rysät. Tällöin tätä matalammat osakaskuntien hoitokalastusrysät olisivat edelleenkin sallittuja. Ne ovat myös nielurajoittimien ansiosta norppaturvallisia.

Kokonaisuudessaan lausunnolla oleva lakikokonaisuus merkitsisi toteutuessaan niin suurta kalastuspolitiikan suunnanmuutosta ja vallansiirtoa, ettei sitä tulisi viedä eteenpäin ennen kuin ym. epäkohdat korjataan. Tämä edellyttänee lain osittaista uudelleen valmistelua, johon myös maakuntaliittojen edustus olisi syytä ottaa mukaan.

Etelä-Karjalan liitto

Matti Viialainen
Maakuntajohtaja

Jari Lantta
Maaseutuasiames